

Tegyük ismét gyakorlatorientálttá a tanítóképzést!

SÁNDOR JÓZSEF

sandor.jozsef@uni-eszterhazy.hu

Eszterházy Károly Egyetem, Pedagógusképző Központ

Kulcsszavak: *tanítóképzés, belső gyakorlatok, gyakorlóiskolai gyakorlatok, gyakorlatorientál képzés*

Összegzés

Az utóbbi évek finanszírozási és az oktatási intézmények fenntartói változásai érintették a pedagógusképző intézményeket is. Több helyen a képző intézmények elvesztették a pedagógusképzővel együttműködő belső gyakorlati helyeiket, a gyakorlóiskolákat. A kialakuló új rendszerben – a kezdeti tapasztalatok legalábbis ezt mutatják – jelentősen sérültek a képzéshez szorosan kötődő belső gyakorlatok. Egyrészt időkeretükben és a képzési időn belüli egyenletes eloszlásukban, másrészt a gyakorlatokat vezető pedagógusok e tevékenységre fordítható időkerete tekintetében, mely jelenleg a korábbinak nagy jó indulattal is csak töredéke.

A tanulmányban vázolt rendszer kialakításával egy, korábban már a gyakorlati élet visszajelzései által igazoltan jól bevált, működő és sok értéket hozó képző és gyakorló intézmény közötti együttműködés jöhetne létre ismét. Természetesen a napjaink kihívásaihoz igazodó új korszerű tartalmakkal kiegészülve, az osztálytermi és a tanulóközösségekben végzett tevékenységekre helyezve a felkészítés hangsúlyát. Bízva abban, hogy a koncepció alapján felkészített leendő tanítók sikeresen gyökeresednek meg a pedagóguspályán.

Bevezetés

2015 tavaszán az Emberi Erőforrások Minisztériuma áttekintette, hogy a gyakorló köznevelési intézmények megfelelnek-e a 87/2015. (IV.9.) kormányrendeletben foglaltaknak. A vizsgálat eredményeként több, jelenleg alacsony hallgatói létszámmal működő, főként tanítóképző intézménynek megszűnt a gyakorló köznevelési intézménye. Az ott dolgozó és a hallgatók gyakorlati felkészítésével foglalkozó vezetőpedagógusok 2015. szeptember 01-től az intézmény KLIK-hez való átkerülésével párhuzamosan beosztott pedagógusi munkakörbe kerültek. Az eltelt időszak tapasztalatai alapján megállapítható, hogy a beosztott pedagógusi kötelező óraszám (22–26) mellett a hallgatók gyakorlati felkészítésének lehetősége jelentősen sérült, a felkészítésre fordítható – vezetőpedagógusi kötelező óraszám mellett korábban rendelkezésre álló – idő elvesztésével.

Az alábbiakban egy minimális, de még elégséges vezetőpedagógusi létszámmal működő megfelelő mennyiségű és minőségű belső **gyakorlati képzést (felkészítést) nyújtó iskola** működésére teszek javaslatot.

A gyakorlati képzés tervezése során az alábbi dokumentumokban megfogalmazottak a mérvadók:

- a tanítói szak kkk-ját (képzés és kimeneti követelményei),
- a tanító szakképzési programok,
- a 2011. évi CXCV. törvény 62.§-ában „a pedagógus kötelezettsége és jogai” részben megfogalmazottak,
- a 326/2013. (VIII.30.) kormányrendelet 17.§-ában megfogalmazottak,
- a 87/2015. (IV. 9.) Korm. rendelet 6.§-ában és 4. mellékletében megfogalmazottak,
- a Pedagógusok Minősítésével és Önértékeléssel kapcsolatos eljárásrendek,
- a Köznevelési Kerekasztal ajánlásai.

A Köznevelési Kerekasztal Pedagógusképzésre vonatkozó megállapításai szerint a gyakorlóiskolai csoportos és egyéni gyakorlatoknak szervesen végig kell kísérnie a hallgatók képzését, mindezt alátámasztja az a tény is, hogy az Európai Unióban csakúgy, mint hazánkban, a pályára kerülő fiatal pedagógusok több mint 20%-a az első 5 évben elhagyja a pályát. Bevallásuk szerint ennek elsődleges oka nem a szakmai ismeretek hiánya, hanem az osztálytermi kudarc, a gyerekekkel való szót nem értés, a hatékony módszerek meglegelésének, megfelelő gyakorlatra épülő alkalmazásának hiánya.

Javaslat a tanítóképzés belső gyakorlatainak új modelljére

A fentiekből adódóan, egy olyan gyakorlati képzési modell kialakítása a cél, melyben a megvalósuló pedagógusképzési programban kiemelt szerepet kapnak a csoportos hospitálások és az olyan egyéni gyakorlatok, melyek alkalmával a hallgatók kapcsolatba kerülnek tanulói csoportokkal, tanulókkal, közös tevékenységeket valósítanak meg, melyekben reagálnak a kialakult pedagógiai helyzetekre. Ugyanakkor az is fontos elvárás, hogy a gyakorlatok megvalósításához megfelelően felkészült vezetőpedagógusi humánerőforrás álljon rendelkezésre, megfelelő erre fordítható időkerettel, és a gyakorlatok kivitelezése költséghatékony módon valósuljon meg.

Az is rendkívül fontos, hogy minden ilyen jellegű tevékenység a képzőhellyel legszorosabban együttműködő, és a legkorszerűbb elveket, eljárásokat hatékonyan és magas szinten megvalósító **gyakorlati képzést nyújtó iskolai** vezetőpedagógusok közreműködésével valósuljanak meg. A javaslatban tehát a fenti elvárásoknak megfelelő minimális vezetőpedagógusi állományt igénylő, belső gyakorlati képzőhelyként működő gyakorlóiskolai vezetőpedagógus állomány szerepel.

1. ábra

A tanítóképzés szakmai gyakorlatai

A vezetőpedagógus irányításával megvalósuló gyakorlatok időrendi ütemezése

Vezetőpedagógus irányításával megvalósuló gyakorlatok	FÉLÉV							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Pszichológiai megfigyelés és gyakorlat								
Pedagógiai megfigyelés és gyakorlat								
Tanítási gyakorlat I. (magyar, matematika, környezetismeret)								
Tanítási gyakorlat II. (rajz, ének-zene, testnevelés, technika, etika)								
Választott műveltségterületi tanítási gyakorlat (VMT)								

2. ábra

A vezetőpedagógus irányításával megvalósuló gyakorlatok időrendi ütemezése

Pedagógiai – pszichológiai gyakorlatok, II–III. félév

Szervezési elvek:

- Az évfolyam hallgatóiból azonos létszámú csoportok alakítandók (8–12 fő).
- A félév csoportos követelményét **hetenként** egy, a vezetőtanár által tartott vagy szervezett bemutatóóra megtekintésével és az ahhoz kapcsolódó megbeszélő órán a vezetőpedagógus által megadott megfigyelési szempontokra való reflektálással, hospitálási napló készítésével teljesítik a **hallgatók**, bemutatva gyakorlati tapasztalatainak személyes hasznosítását.
- Az egyéni iskolai gyakorlat során a **hallgatók** a vezetőpedagógus irányításával a felsőfokú tanulmányaikhoz kapcsolódó, **pályaszocializációs** tevékenységeket végeznek, ismerkednek a pedagógus munkaköri feladataival és az iskolai élet különböző területeivel. Ezen tevékenységekre a ráhangolást, érzékenyítést a vezetőpedagógus végzi, illetve koordinálja a hallgató tevékenységét, megbeszélő foglalkozásokon segíti a hallgató gyakorlati tevékenységéhez kapcsolódó portfóliójának összeállítását, értékeli tevékenységét.
- Az elrendezés lehetővé teszi, hogy a **hallgatók** a két félév során az iskolai élet minél több sajátosságával megismerkedjenek.
- A félév utolsó óráján a féléves munka értékelésére kerül sor.
- **A vezetőpedagógusok foglalkoztatása (20 hallgató/tanév) a két félévi 8–12 hallgatóból álló csoportokkal teljesül.**

Tevékenység	Becsült időtartam (óra)
Csoportos gyakorlat (előkészítése, az órát követő megbeszélés vezetése)	2 óra
Egyéni gyakorlat (előkészítés, hospitálás, megbeszélés, értékelés – 15 tanóra/hallgató)	10–12 óra/hét
Összesen:	12–14 óra/hét

1. táblázat

A vezetőpedagógus 12 tanóra/hét kötelező óraszama és a beosztott pedagógus 22–26 tanóra/hét kötelező óraszám közötti időben végzett tevékenységei

Pszichológiai megfigyelés és iskolai gyakorlat, II. félév

Fókuszban az osztály

8–12 hallgató/csoport

Az egyéni gyakorlat gyakorlóiskolában/gyakorlati képzést nyújtó iskolában

Heti egy tanóra hospitálás és egy tanóra megbeszélés

Az egyéni gyakorlat gyakorlóiskolában

Időtartam: 15 óra – egy hét

Javasolt tartalom:

- Az osztály egy napjának nyomon követése az iskolában, az osztályban (9 óra)
 - az iskolába érkezés időpontja
 - a tanítás előtt milyen tevékenységet végeznek a tanulók
 - az osztály tanórai munkája
 - a szünetbeli tevékenységek

- az étkezések során az osztályok megfigyelése
- az osztály szabadidős foglalkozásai
- a tanulási és játékfoglalkozások
- a tanítás végi ügyeletek és a hazaindulás
- Pedagógiai asszisztensek tevékenységével való ismerkedés (6 óra)

Pedagógiai megfigyelés és iskolai gyakorlat, III. félév

Fókuszban a tanévkezdés és tanuló

8–12 hallgató/csoport

Csoportos gyakorlat

Heti egy tanóra hospitálás és egy tanóra megbeszélés

Az egyéni gyakorlat gyakorlóiskolában/gyakorlati képzést nyújtó iskolában

Időtartam: 15 + 15 óra – 2 x egy hét

Javasolt tartalom:

TANÉVKEZDÉS:

- A pedagógus felkészülése a tanulók fogadására
- Tanév-előkészítő értekezletek
- Az osztály előkészítése a tanulók fogadására
- A tanévnyitó ünnepély
- Első évfolyam első szülői értekezlete
- A tanügyi dokumentumok megnyitása
- Munka- és balesetvédelmi előírások
- Az első tanítási nap

EGYHETES GYAKORLAT:

- Két kiválasztott tanuló tevékenységeinek végigkísérése megadott szempontok szerint – kapcsolódva a félév tanegységeihez
- Logopédus munkájának megfigyelése
- Különleges bánásmódot igénylő gyermekek megfigyelése
- Fejlesztőpedagógus tevékenysége
- Az iskola adminisztrációs rendszere (hagyományos, elektronikus)
- Foglalkozások tartása
- Az osztályfőnöki munka
- Gyermek- és ifjúságvédelem
- A szülőkkel való kapcsolattartás
- Műveltségterületi ráhangoló – (hospitálás)

Tanítási gyakorlatok, IV–VII. félév

Szervezési elvek:

- Az évfolyam hallgatóiból 4 azonos létszámú kiscsoport alakul (4–6 fő) a következő táblázatokban: a, b, c és d; a VMT-nél 8–10 fős csoport.
- A félév csoportos követelményét (blokkokban) forgószínpadszerűen teljesítik a hallgatók.

- Egy blokk három hetet foglal magába – a harmadik hét megbeszélő órája után a következő blokk előkészítő órájára megy a csoport.
- A félév utolsó óráján a féléves munka értékelésére kerül sor.
- Az elrendezés lehetővé teszi, hogy a hallgatók minden évfolyam tantervi, tantárgyi stb. sajátosságaival megismerkedjenek.
- A blokkok első óráját a vezetőpedagógus tartja, majd a hallgatók mikrotanításokat, illetve később teljes órákat valósítanak meg.
- A csoport gesztora az a vezetőpedagógus, akivel a munka kezdődött (első blokk).
- Az egyéni tanítási gyakorlatok során 6 tanórát tart a hallgató a csoportos gyakorlatának megfelelő tárgyakból (3-3 tanóra 1-2. évfolyam, illetve 3-4. évfolyam), továbbá 2 differenciált képességfejlesztésen, a tantárgyakhoz kapcsolódó legalább 2-2 egyéb foglalkozáson vesz részt. Nem tanórai foglalkozás = egyéb foglalkozások: szakkör, tömegsport, egyéni és csoportos felzárkóztatás, fejlesztés, napközi tanulószoba, kulturális verseny, házi verseny. Szertárfejlesztés, környezeti nevelés – „ökoiskola”.
- A vezetőpedagógusok foglalkoztatása 20 hallgató/tanév, az órakedvezmény felhasználása heti 2 tanóra csoportos előkészítés (magyar, matematika, környezetismeret), 2 tanóra csoportos megbeszélés (többi közismereti tárgy), 3 tanóra egyéni előkészítés, 3 tanóra egyéni megbeszélés = 10 tanóra/hét/ félév teljesül.

Tevékenység	Becsült időtartam (óra)
Csoportos gyakorlat (előkészítése, az órát követő megbeszélés vezetése)	4óra
Egyéni gyakorlat (előkészítés, hospitálás, megbeszélés, értékelés – 15 tanóra/hallgató)	6-8 óra/hét
Összesen:	10-12 óra/hét

2. táblázat

A vezetőpedagógus 12 tanóra/hét kötelező óraszámú és a beosztott pedagógus 22-26 tanóra/hét kötelező óraszám közötti időben végzett tevékenységei

Csoportos előkészítő órák javasolt tartalmi

- Az iskola helyi tanterve
- A tantárgy helye a helyi tantervben
- Az iskola értékelési rendszere
- Pedagógus-továbbképzési lehetőségek
- Szakmai szolgáltatások igénybe vétele

Matematika/ Környezet	3.	c	c	c	c	c	c	c	c	c	b	b	b	b	b	b	b		a	a	a	a	a	a	a	a	a	d	d	d	d	d	d	d	d	d	
Magyar	4.	d	d	d	d	d	d	d	d	c	c	c	c	c	c	c	c	c	b	b	b	b	b	b	b	b	b		a	a	a	a	a	a	a	a	a

V. félév – csütörtök

Tantárgy	Hét	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12						
	Óra	B	M	E	B	M	E	B	M	E	B	M	E	B	M	E	B	M	E	B	M	E	B	M	E	B	M	E		
	Évfolyam																													
Testnevelés/Életvitel	1.	a	a	a	a	a	a	a	a	d	d	d	d	d	d	d	c	c	c	c	c	c	c	b	b	b	b	b	b	b
Ének-zene/Rajz/Etika	2c	c	c	c	c	c	c	b	b	a	a	a	a	a	a	a	d	d	d	d	d	d	d	c	c	c	c	c	c	c
Testnevelés/Életvitel	3.	c	c	c	c	c	c	c	c	b	b	b	b	b	b	b	a	a	a	a	a	a	a	d	d	d	d	d	d	d
Ének-zene/Rajz/Etika	4.	d	d	d	d	d	d	d	d	c	c	c	c	c	c	c	b	b	b	b	b	b	b	a	a	a	a	a	a	a

Választott műveltségterületi tanítási gyakorlat (VMT)

VI. félév – hétfő

Tan- tárgy		1			2			3			4			5			6			7			8			9			10			11			12			
Hét																																						
Óra																																						
Évfolyam		B	M	E	B	M	E	B	M	E	B	M	E	B	M	E	B	M	E	B	M	E	B	M	E	B	M	E	B	M	E	B	M	E	B	M	E	
VMT	5.																																					

VII. félév - szerda + kéthetes egyéni tanítási gyakorlat

VII. táblázat - Szerda + Kétnapos egyéni tanítási gyakorlat																																					
Tantárgy	Hét	1			2			3			4			5			6			7			8			9			10			11			12		
	Óra	B	M	E	B	M	E	B	M	E	B	M	E	B	M	E	B	M	E	B	M	E	B	M	E	B	M	E	B	M	E	B	M	E			
	Évfolyam																																				
VMT	6.																																				

3. ábra

Jelmagyarázat a tanítási gyakorlatok ütemezéséhez

A fenti elképzelés 16–24 fős nappali képzésben résztvevő hallgatóval kalkulálva készült.

Gyakorlatvezető tanítói igény: 2 fő pedagógia –pszichológiai gyakorlat, 4 fő tanítási gyakorlat, 2 – fő VMT gyakorlat

A vázolt rendszerhez szükséges gyakorlatvezető tanítói állományt két párhuzamos osztállyal működő általános iskola képes biztosítani.

A gyakorlati képzési rendszer kialakításának forrásigénye:

Mivel a vezetőpedagógusok kötelező óraszám 12, ez jó közelítéssel fele a beosztott pedagógusi 22–26 órának, tehát a 8 fő vezetőpedagógus biztosítása a meglévő pedagógus (tanító) státuszokhoz képest csupán 4 fő plusz státustöbbletet jelentene. Az így kialakuló rendszer illetményvonzata – 300.000 Ft-os átlagilletménnyel kalkulálva – kb. 20,0M Ft bruttó többlet személyiforrás-igényt jelentene tanítóképző intézményenként, melynek egy része (kb. 50%-a) jelenleg is szerepel a felsőoktatási intézmények költségvetésében. A gyakorlatorientáltabb felkészítésnek köszönhetően valószínűleg csökkenne a pályaelhagyó fiatal tanítók száma, ezáltal a rendszerbe fektetett forrás megtérülne, hiszen a pályaelhagyók képzése ennél jóval nagyobb összegekbe kerül.

IRODALOM

2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről
 326/2013. (VIII. 30.) Korm. rendelet a pedagógusok előmeneteli rendszeréről és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény köznevelési intézményekben történő végrehajtásáról
 7/2015. (IV. 9.) Korm. rendelet a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról
 18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendelet a felsőoktatási szakképzések, az alap- és mesterképzések képzési és kimeneti követelményeiről, valamint a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet módosításáról
 Tanfelügyeleti kézikönyvek (https://www.oktatas.hu/kiadvanyok/tanfelugyeleti_kezikonyvek – 2017.10.22.)
 Önértékelési kézikönyvek (https://www.oktatas.hu/kiadvanyok/onertekelesi_kezikonyvek – 2017.10.22.)

Let's make teacher training practice-oriented again!

Recent changes in financing and maintaining educational institutions have effected teacher training institutions as well. Some of them even have lost their practice schools (demonstration schools) which worked in close cooperation with these training institutions providing venue and expertise for teaching practice.

In the formulating new system – as early experiences show – teaching practice as part of the training has suffered serious losses. On the one hand, the time and the interval provided for teaching practice is diminished, on the other hand, the time provided for mentors for mentoring activities, is significantly less than it used to be.

The establishment of the system described in this study would bring back that cooperation between the training institution and the practice school which had flourished previously and had been acknowledged by both sides as a valuable part of the training. In addition, it could be enriched and updated with contents focusing on activities carried out in classrooms and in learning communities.

Moreover, teachers trained on the basis of this new concept are more likely to take root in the teacher profession successfully.